

SLOVENSKO-POLOHA(globálna,v rámci Európy,horizontálna,vertikálna,hranice)

1.Náplň vyučovacej hodiny,zápis do triednej knihy,systém hodnotenia

2.Vysvetlenie nového učiva,práca s mapou a učebnicou GEOGRAFIA pre 2.ročník gymnázií

A,Geografická poloha vo svete,Európe(súradnice 49 37 s.g.š. Oravská Polhora, 47 44 s.g.š. Patince, 16 50 v.g.d. Záhorská Ves, 22 34 v.g.d. Nová Sedlica)-mat.-geo. poloha

B, „stred Európy

C,Hranice a dĺžky: celková 1672 km,Maďarsko 669km,Poľsko 547 km,Česko 252 km,Rakúsko 106 km,Ukrajina 98 km

D,Poloha k oceánom a moriam-SR je vnútrozemský štát,medzinárodná plavba po Dunaji(Rýn Mohan),vzdialenosť SR od Atlantiku-striedanie vplyvov vlhkých oceánskych a suchých kontinentálnych vzdušných mäs,cez SR rozvodie medzi Baltským a Čiernym morom

**E,Poloha vzhľadom na nadmorskú výšku-najnižší bod:výtok Bodrogu pri Strede n. Bodrogom (94 m n.m.),najvyšší bod:Gerlachovský štít (2655m n.m.)
-výšková zonálnosť(podnebie,pôda,biosféra,...)**

F,Najvyššie položené obydlie: observatórium na Lomnickom štíte (2633 m n.m.)

G,Najvyššie položené sídlo:Štrbské Pleso (1355 m n.m.)

**H,Najväčší kraj p. rozlohy: Banskobystrický(9455km²), najmenší:Bratislavský (2053km²)
Najväčší okres p. rozlohy:Levice (1551km²), najmenší :Košice III (21 km²)
Najväčší kraj p. počtu obyvateľov: Košický (766 005),najmenší: Trnavský (551 441)
Najväčší okres p. počtu obyvateľov:Nitra (163 540),najmenší:Medzilaborce (12 668)**

I,Hranice SR:prírodné(pohoria,rieky),umelé

3.Zopakovanie učiva cez otázky a prácu s mapou,doplnenie poznámok

4.Zadanie úloh,napr., Ako vznikajú pohoria a povedz príklady na vyvreté,usadené a metamorfované horniny.(žula-andezit-čadič,pieskovce-štrky-dolomit-vápenec,svory-ruly)

5.Upratanie triedy

Poznámka:samostatná a skupinová práca študentov,vysvetľovanie,diskusia(metódy)

SLOVENSKO-GEOLOGICKÉ POMERY A GEOMORFO.POMERY

1. Zápis do triednej knihy, info o náplni vyuč. hodiny

2. Zopakovanie predchádzajúceho učiva, práca s mapou

3. Výklad nového učiva (práca s mapou, diskusia, skupinová práca,...):

A, Geologický vývoj a stavba: SR zaberajú Karpaty a na juhu Panónska panva.

KARPATY-Alpsko-himalájska sústava

- Západné (najviac), Východné, Južné

- vývoj Karpát už v starohorách a prvohorách, v mobilných zónach sa usadzovali horniny, ktoré boli zvrásnené a premenené na kryštalické bridlice (ruly, svory), vrásnenie sprevádzala magmatic. činnosť. Počas varískeho vrásnenia koncom prvohôr vznikli magmatic. telesá granodioritov a žúl. Tie prenikali do kryštal. bridlíc a vznikli zmiešané horniny-migmatity. Všetky horniny tvorili Slovenský blok-podklad Záp. Karpát a vystupuje na povrch v jadrových pohoriach.

- koncom prvohôr a v druhohorách územie Karpát pokleslo, zaliaté morom. V triase, jure a kriede sa v ňom usadzovali sedimentárne horniny (vápence, dolomity, slieň, pieskovce), v kriede sa zvrásnili alpínskym vrásnením a tlakmi stlačené a presunuté vo forme príkrovov na sever-tak vznikla najstaršia-CENTRÁLNA ČASŤ ZÁPAD.KARPÁT

- v kriede vznikla na severnom okraji centrál. Karpát morská priehlbina do ktorej sa vo vrchnej kriede a paleogéne splavoval štrk, piesok, hlina. Vznikli vrstvy striedajúcich sa zlepcov, pieskovcov a ílovcov=FLYŠ. Tie boli koncom paleogénu a začiatkom neogénu alpínskym vrásnením zvrásnené a vzniklo FLYŠOVÉ PÁSMO.

- pri vrásnení flyšu boli na severnom okraji centr. Karpát vyzdvihnuté slieňovce a vápence, vzniklo BRADLOVÉ PÁSMO

- na začiatku neogénu sa na obode flyšu vytvorila ďalšia mobilná zóna, v ktorej sa usadzovali štrky a íly=ČELNÁ KARPATSKÁ PRIEHLBINA, na vnútornom okraji Karpát sa vytvorili zlomy, pozdĺž nich vystupovala láva a sopky=SOPEČNÉ POHORIA.

- hlboké zlomy rozlámali povrch na kryhy, dvíhali sa-vznik pohorí, klesali-NEOGÉNNE KOTLINY (južná strana Karpát a medzi pohoriami), v nich štrky, piesky, íly.

- vo štvrtohorách sa vytvorila súčasná riečna sieť, vo vysokých pohoriach sa utvorili horské ľadovce, ktoré modelovali zemský povrch

PÁSMOVÁ GEOLOG.STAVBA KARPÁT (od S na J):

- ČELNÁ KARPAT.PRIEHLBINA-lemuje oblú karpát. pohorí z vonkaj. strany, u nás nie je (ide Moravou, Sliezkom a Poľskom);

- FLYŠOVÉ PÁSMO-SZ a S SR (Biele Karpaty, Myjav. pahorkatina, Javorníky, Kysuce, Orava, poza Tatry na Spiš, Šariš a sever. časť vých. Slovenska), striedanie priepust. vrstiev pieskovcov a nepriepust. vrstiev ílovcov-malé zásoby podz. vôd, chudobné na nerast. suroviny, len ťažba pieskovca;

- BRADLOVÉ PÁSMO-úžky pruh, kt. oddeľuje Vonkaj. Karpaty od Vnútorných (začína pri Podbrancí na Myjav. pahorkatine, cez Biele Karpaty, pozdĺž Váhu k Žiline, na Oravu, Poľsko, Pieniny, Humenné, Ukrajina), ťažba vápenca;

- JADROVÉ POHORIA a SLOVENSKÉ RUDOHORIE-stred Z. Karpát (od Malých Karpát, cez Strážov. vrchy, M.a V. Fatru, N. Tatry po Slov. rudohorie),

žuly, granodiority, ruly, svory, rudy Fe, Cu, Sb, azbest, magnezit, mastenec. Na jadrách vrstvy bridlic, pieskovcov, slieňov, vápencov, dolomitov, kremencov; -SOPEČNÉ POHORIA (oblasť stredného Hrona, Burda, Cerová vrchovina, Slanské vrchy, Vihorlat), andezity, ryolity, bazalty, farebné a vzácne kovy; -NEOGÉNNE KOTLINY - južný okraj Karpát (Viedenská kotlina-Záhor. nížina, Malá dunaj. kotlina-Podunaj. nížina, Veľká dunaj. kotlina-Východosl. nížina ropa, hnedé uhlie, soľ, íly;

B, Gemorfologické členenie, reliéf-celé územie SR-Alpsko-himalájska sústava, Karpaty, Panónska panva;

PANÓNSKA PANVA (Viedenská kotlina-Záhorská nížina, tá sa člení na Borskú nížinu a Chvojnickú pahorkatinu, Malá dunaj. kotlina-Podunaj. nížina, tá sa člení na Podunaj. rovinu a pahorkatinu, Veľká dunaj. kotlina-Východosl. nížina, tá sa člení na Východosl. rovinu a pahorkatinu);

KARPATY-Západné a Východné, hranicou sú Slanské vrchy a Čergov;

VONKAJŠIE ZÁPAD.KARPATY (pohoria flyšu a bradlové Pieniny;

VNÚTORNÉ ZÁPAD.KARPATY (jadrové pohoria, kotliny, Slov. rudohorie, neogénne a sopeč. pohoria, Juhoslov. kotlina),

VONKAJŠIE VÝCHOD.KARPATY (Ondavská vrchovina, Laborec. vrchovina, Busov, Beskydské predhorie=Nízke Beskydy, Bukovské vrchy);

VNÚTORNÉ VÝCHOD.KARPATY (Vihorlatské vrchy)

C, Reliéf-l'adovcový reliéf-v starších štvrtohorách tvorba horských l'adovcov, vznikali l'adov. kotly-kary, l'adov. doliny-trógy tvaru U, plesá (Popradské, Veľké Hincovo,...), tento reliéf najviac v Tatrách, Níz. Tatrách, M. Fatre;

-veterný reliéf-z naviatych pieskov pieskové pokrovy a presypy (duny)-Záhorie, Podunaj. a Východoslov. nížina, spráše;

-riečny reliéf-najrozšírenejší, tiesňavy, kaňony, kotliny (Kysucká,...), vo vápencoch krasové jamy, priepasti, jaskyne (Slov. kras, Slov. raj, Muránska planina, jaskyne, Zádielský kaňon, Manínska tiesňava,...);

-antropogénny reliéf-pri ťažbe-lomy, terasy v poľnohospodárstve, haldy, cesty, prie-hrady-násypy, zárezy.

4. Zopakovanie učiva cez otázky a s pomocou mapy

5. Úprava triedy, zadanie úlohy: Porovnajete povrch SR s povrchom susedných štátov.

Vyhľadajte na mape najvrcholy pohorí: Tatry, Nízke Tatry,

Veľká Fatra, Malá Fatra, Oravské Beskydy, Štiavnické vrchy

SLOVENSKO-PODNEBIE A POČASIE

1. Zápis do triednej knihy, zopakovanie predchádzajúceho učiva-slepá mapa
2. Info o priebehu hodiny, využité metódy-výklad, skupinová práca, samostatná práca
3. Výklad nového učiva:

A, PODNEBIE-severné mierne pásmo, 4 ročné obdobia, poloha v strede Európy-oceánske vzduchové hmoty zo západu (vlaha, zmiernenie teplôt) a kontinentálne z východu (sucho, leto-vysoké teploty, zima-silné mrazy);

-prvky podnebia (teplota, zrážky) ovplyvňujú najmä nadmorská výška, orientácia strání, členitosť povrchu;

B, POČASIE-momentálny stav ovzdušia, v SR je premenlivé-spôsobuje to poloha SR neďaleko POLÁRNEHO FRONTU (chladnejšie polár.vzduch.hmoty na severe a teplejšie subtropické na juhu, ich miešanie spôsobuje oblaky, zrážky), pozdĺž frontu od Z na V putujú CYKLÓNY (počasie oblačné, výdatné zrážky v lete a sneženie v zime, v lete ochladenie, v zime oteplenie, cyklóny najviac v zime a na jar) a ANTICYKLÓNY (jasné slnečné počasie, v lete vysoké teploty, v zime silné mrazy, najviac jeseň-babie leto), počasie ovplyvňujú aj stacionárne cyklóny a anticyklóny, najmä islandská tlak.níž a azorská tlak.výš, v zime sibír.tlak.výš, v lete iránska tlak.níž;

-TEPLOTA VZDUCHU-podmienená najmä nadmorskou výškou (na 100m nadm.výšky klesá od 0,3 C do 0,7 C), v zime teplot.inverzie (studený vzduch steká do dolín, kde je chladno, zamračené, kým na vrchoch hôr je teplo a slnečno), najteplejšie-nížiny, najchladnejšie-najvyššie pohoria, najchladnejší je január, najteplejší je júl;

-ZRÁŽKY-dážď, sneh, pribúdajú s nadmorskou výškou a sú najmä od Z-západné náveterné strany pohorí sú vlhšie, za horskými prekážkami vzduch klesá, otepluje a vysušuje sa=zrážkový tieň (málo zrážok), najmenej zrážok v Podunaj.nížine (do 500mm), najvia vo Vysokých Tatrách (nad 2000mm za rok), najdaždivejšie sú jún, júl, najmenej v januári a vo februári), v zime padá veľká časť zrážok vo forme snehu;

C, KLIMATICKÉ OBLASTI-vyjadrujú priestorové rozdiely podnebia na našom území, sú podmienené výškovou členitosťou SR, vplyvom kontinentality a fenolog. ukazovateľov (napr. žatva):

TEPLÁ KLIMATIC.OBLASŤ-nízko položené kotliny do 400m n.m., má najviac slneč.svítu, najvyššie teploty, zimy mierne, málo zrážok (520-750mm), najúrod.územie-kukurica, pšenica, cukrová repa, paprika, melóny, vinič, marhule, broskyne, priem.roč.teplota 8-10 C;

MIERNE TEPLÁ KLIMATIC.OBLASŤ-do 800m n.m. (nižšie pohoria, úbočia vyšších pohorí, dna kotlin-Oravská, Hornádska), priemer.roč. teplota 4-8 C, zrážok 800-1200mm, raž, ovos, jačmeň, zemiaky;

CHLADNÁ KLIMATIC.OBLASŤ-najvyššie polohy pohorí nad 800m n.m., je najmenšia, najviac zrážok (1300-2000mm, najmä sneh), priemer.roč.teplota -3-+4 C, lesy, lúky, pasienky, horské lúky a skaly;

D, OVZDUŠIE-problémy so znečisťovaním priemyslom (energetickým, hutníckym, chemickým, stavebným)-Zemianske Kostol'any, Košice, Žiar n. Hronom, Bratislava, Nováky, Šaľa, Strážske, Jelšava, Lubeník, B.Bystrica, Rohožník, Lietav.Lúčka, dopravou,...

-smer vetra: prevláda Z a SZ prúdenie;

4.Práca s atlasom SR,opakovanie,zadanie úlohy:Utvor trojice-tlaková výš,tlaková níz,vlhko, sucho,mierne teploty,vysoké a nízke teploty.

Určte,do ktorej klimate.oblasti patrí vaša obec.Zistite,ktoré závody vo vašom okolí najviac znečisťujú ovzdušie.

5.Upratanie triedy.

HYDROLOGICKÉ POMERY SLOVENSKA

1. Zápis do triednej knihy, oboznámenie žiakov s náplňou hodiny.

2. Opakovanie z predchádzajúcich hodín, práca so slepou mapou- povrchové celky, geografická poloha(skupinová práca).

3. Výklad nového učiva :

- práca s otázkami z učebnice (Geo-Slovensko), str. 22

- sever Slovenska- hl. európske rozvodie medzi Baltským a Čiernym morom

- Dunaj – Čierne more, Dunajec a Poprad- Baltské more (v Poľsku sa vlievajú do Visly)

- do úmoria Čierneho mora patrí 96%, do úmoria Baltského mora 4% Slovenska

- úmorie Č.mora sa v SR člení na tri povodia (Moravy, Dunaja, Tisy)

DUNAJ- najväčšia stredoeurópska rieka, pramení v Nemecku, najviac vody dostáva z Álp, ústia do neho v SR Váh, Hron, Ipeľ, Morava

MORAVA- ústí do Dunaja, tvorí časť našej hranice s ČR a Rakúskom, vlievajú sa do nej Myjava, Rudava, Malina

VÁH- najväčšia slovenská rieka(402,5 km), zdrojnice sú Biely Váh (prameň pod Kriváňom vo V.Tatrách) a Čierny Váh (prameň pod Kráľovou hoľou v N.Tatrách), naj prítoky sú Orava, Turiec, Kysuca, Vlára, Nitra

NITRA- pramení na juž.svahoch M.Fatry, prechádza Hornonitrianskou kotlinou a Podunaj. nížinou, prítok Žitava

HRON- pramení v N.Tatrách, má úzke povodie s perovitou rieč.sieťou, prítoky- Slatina, Si-kenica

IPEĽ- pramení v Slovenskom Rudohorí, tečie Juhoslov.kotlinou, prítoky-Krtíš,Krupinica

TISA- JV cíp SR v dĺžke 5 km, rieky, ktoré odvodňujú východ. SR a časť stredného, sa do nej vlievajú v Maďarsku

SLANÁ- odvodňuje južnú časť Slov.rudohoria, časť Cerovej vrchoviny a Rimavskú kotlinu, prítoky- Rimava, Blh, Muráň

HORNÁD- pramení v N.Tatrách, prítoky Hnilec, Torysa, Olšava

BODROG- vzniká sútokom Ondavy (s Topľou) a Latorice (s Laborcom, Cirochou, Uhom), zbiehajú sa vejárovite

BODVA- prítoky Turňa, Ida, Bodva sa vlieva do Tisy v Maďarsku ako aj Hornád

-riecky podľa režimu odtoku:Vysokohorský typ- Dunaj, ktorý zásobujú vodou prítoky z Álp, tatranské potoky, najvyšší stav vody začiatkom leta, najnižší v zime

Stredohorský typ- najnižší odtok v zime,maximum na jar, horný tok Váhu, Hrona a ich prítoky

Vrchovinno- nížinný typ- Dudváh, Nitra, Žitava, Ipeľ a i. , maximum na jar, minimum v lete a na začiatku jesene

JAZERÁ- najmä v pohoriach, najviac Tatry- plesá(vznikli ľadovcovou činnosťou)- Štrbské, Skalnaté, Popradské pleso, Hincové plesá, v N.Tatrách ľadov.pôvodu Vrbické pleso
- vzniknuté prehradením doliny zosuvom- Morské oko(Vihorlat.vrchy), Izra(Slanské vrchy)

UMELÉ VOD.NÁDRŽE- tajchy v okolí Banskej Štiavnice(napr.Počúvadlo),depresie po ťažbe štrku a piesku využívané najmä na rekreáciu(Senecké, slnečné jazerá, Šaštínske jazeráZelená voda pri Novom Meste nad Váhom,...)

-vodná nádrž- Hrušovská zdrž pri Gabčíkove, 19 vod.nádrží na Váhu(Liptov.Mara,

Vodné dielo Žilina, Hričov, Nosice, Madunice, Slňava, Kráľová,...), Oravská priehrada, Ružín(Hornád), Veľká Domaša(Ondava), Zemplínska šírava(Laborec), Starina (Cirocha), Palcianska Maša(Hnilec),...

PODZEMNÁ VODA- zásoby nerovnomerné, závisia od geolog.stavby a zdrojov plnenia(zrážky,rieky)

- podzemná voda s plytkým obehom- nepreniká do veľkých hĺbok, nie je moc mineralizovaná
- podzemná voda s hlbokým obehom- v podzemí je dlhší čas a stačí sa nasýtiť minerálmi a zohriať, na povrch vystupuje ako minerálna a termálna voda alebo voda s napnutou hladinou- artézska voda

MINERÁLNE A TERMÁLNE VODY- na povrch vystupujú pozdĺž zlomov

- minerál.vody: Santovka, Slatina, Fatra, Salvator, Budiš, Baldovská, Korytnica,...
- pri termál.liečivých prameňoch vznikali kúpele: Piešťany, Trenčianske Teplice, Sliač, Bardejovské Kúpele, Dudince, Kováčová, Smrdáky, Číž, Štós, Bojnice, Brusno, Korytnica, Lúčky, Nimnica, Rajec.Teplice, Turčian.Teplice, Vyšné Ružbachy, Štrb. Pleso,...
- pri termál.prameňoch hlavne v Podunaj.nížine vznikli bazény a rekreač.strediská (Patince, Štúrovo, Veľký Med'er, Dunajská Streda, Podhájska,...)

ČISTOTA VODY- aktuálny problém, nečistoty s priekyslu, poľnohospodárstva, sídel, najviac znečistené sú Dudváh, Hornád, Torysa, Topľa, poprad, Nitra,...- ide najmä o úseky riek pod veľkými mestami, znečisťujú sa aj podzemné vody, ohrozená je aj naša najväčšia zásobáreň podzemnej vody na Žitnom ostrove

4.Preopakovanie učiva, práca s mapou, otázky a úlohy, dopracovanie poznámok.

5.Zadanie úlohy: Určte zdroje znečistenia vôd vo vašom okolí.

Urobte "inventúru" minerál.vôd u vás doma, vypíšte ich a aj ich pramene.

6.Upratanie triedy.

SLOVENSKO-PEDOGEOGRAFICKÉ POMERY

1. Zápis do triednej knihy, zopakovanie učiva, oboznámenie sa s náplňou hodiny.
2. Vyučovacie metódy: výklad, diskusia, skupinová a samostatná práca s mapou.
3. Výklad nového učiva:

Pôdy- na jej vznik pôsobia všetky zložky prírodného prostredia i človek.

- rozmiestnenie pôdných typov u nás podmieňuje: predhorská a výšková zonálnosť
geologické pomery
hydrologické pomery

- na nížinách a v kotlinách- predhorská zonálnosť (zvyšovanie množstva zrážok, znižovanie teploty k pohoriu)-to sa prejavuje v určitých pôdných typoch:

ČERNOZEME- sprašové pahorkatiny, najsuchšie a najteplejšie podnebie (Podunaj.pahorkatina, Chvojnicka pahorkatina, Východosl.nížina,Košická kotlina)

HNEDOZEME- bližšie k pohoriam, viac zrážok, nižšie teploty, vyvinuli sa na sprašiach a sprašových hlinách (Podunajská, Chvojnic., Východoslov. pahorkatina, Košická a Trenčianska kotlina)

LUVIZEME(ilimerizované pôdy), **PSEUDOGLEJE**(oglejené pôdy- viažu sa na nepriepustné horniny)- styk nížin a pohorí, dná kotlín, vlhšie a chladnejšie podnebie, na sprašových a svahových hlinách(okraje nížin, Juhoslov.kotliny a v kotlinách)

KAMBIZEME(hnedé lesné pôdy)-vyššie a stredne položené kotliny a pohoria, na silikátoch (prevažujú v Popradskej a Hornádskej kotline, sú aj na Záhorskej nížine, kde sa viažu na viate piesky a štrkopiesky)

FLUVIZEME(nivné pôdy)- ovplyvnené podzemnou a povodňovou vodou, sú v tesnej blízkosti riečnych tokov (Podunaj. a Východoslov.rovina, Záhorská nížina, kotliny a širšie doliny)

ČIERNICE(lužné pôdy)- ďalej od rieky, vytvorili sa nahromadením humusu (Podunaj., Záhorská nížina, nižšie a stredne položené kotliny)

SOLONČAKY,SLANCE-v najteplejších oblastiach, kde je veľký výpar a prísun solí vzliňajúcou podzemnou vodou, sú to slané pôdy(Podunaj.,Východosl.rovina)

GLEJE-sú mazľavé, na trvalo zamokrených miestach, na záplavových územiach riek(napr. na Východosl. rovine, pozdĺž Ipl'a)

RAŠELINISKÁ- v zamokrených depresiách s rašelinou(Orava, Záhorská a Podunaj. nížina)

-pôdy pohorí- vytvorili sa na zvetralinách hornín, sú zväčša kamenité

- pribúdajú zrážky, klesá teplota, mení sa vegetač. kryt- výšková zonálnosť, typy:

KAMBIZEME(hnedé lesné pôdy)- pod lesmi, v pohoriach do 1000-1200m n.m., je to najrozšírenejší pôdny typ SR

PODZOLY-nad kambizemami do 1800m n.m., viac zrážok, ihličnany, kosodrevina

RANKRE, ALPÍNSKE MAČINOVÉ pôdy-najvyššie polohy našich pohorí, nad 1800m n.m., málo úrodné, kamenité, porast-alpínske lúky

RENDZINY(obsahujú CaCO₃)-na karbonátových horninách, najmä na vápencoch a dolomitoch, kamenité, pokryté lesom, najmä v krasoch(Slov.kras, Slov.raj,Murán. planina)

-zrornosť pôdy- závisí od materských hornín-pôdne druhy:

PIESČITÉ pôdy- na pieskoch, pieskovochoch a kremencoch(nížiny, na glaciofluvial. sedimentoch Podtatranskej kotliny)

HLINITO-PIESČITÉ, PIESČITO-HLINITÉ pôdy- vznikajú zvetrávaním kryštalic. hornín, najväčšie plochy-v Slov.rudohorí, jadrových pohoriach a na pieskovcových masívoch flyš.pohorí

HLINITÉ pôdy- na sprašových sedimentoch, pahorkatiny našich nížin a Juhoslov.kotlina, na sopečných andezitoch(Štiav. a Kremnic.vrchy, Poľana, Javorie, Slanské vrchy, Vihorlat)

ÍLOVO-HLINITÉ pôdy- flyšové pohoria a kotliny, v Oravskej kotline, prevažuje ílovec nad pieskovcom, v jadrov.pohoriach na vápencoch a dolomitoch

ÍLOVITÉ pôdy,ÍLY-na ílových horninách, kt.vznikli usadením bahna v moriach a jazerách, V nízko položených neogénnych kotlinách(napr.Juhoslov.kotlina)

-zrnitosť pôdy výrazne ovplyvňuje ich úrodnosť:

-piesčité a hlinito-piesčité pôdy=ľahké pôdy-vzdušné, vysychavé, voda ľahko vyplavuje živiny, menej úrodné, borovica, agát, raž, zemiaky, krmoviny

-hlinité, piesčito-hlinité, ílovito-hlinité pôdy=stredne ťažké pôdy-naj fyzikál.vlastnosti pre obrábanie, priaznivý vodný režim, sú najúrodnejšie, cukrová repa, pšenica, jačmeň...

-piesčito-ílovité, ílovité pôdy=ťažké pôdy-nepriaznivé fyzikál.vlastnosti, sú lepkavé za mokra, tvrdé s puklinami za sucha, nepriaznivý vodný a vzdušný režim-znižuje to ich úrodnosť, pri vhodnom obrábaní možno pestovať väčšinu plodín

-kamenité pôdy-ťažko sa obrábajú, využívajú sa v lesnom hospodárstve

-úrodnosť je najdôležitejšia vlastnosť pôdy

-negatív.vplyvy:zástavba pôdy, erózia, ťažké mechanizmy, nadmerné hnojenie umelými hnojivami, kontaminovanie exhalátmi

4.Práca s mapou, zakresľovanie pôdy do mapy.

5.Zopakovanie učiva, zadanie úloh:Porozmýšľaj nad funkciou lesa v krajine.

6.Úprava triedy.

SLOVENSKO-RASTLINSTVO,ŽIVOČÍŠTVO

- 1.Zápis do triednej knihy, info o priebehu hodiny.
- 2.Zopakovanie predchádzajúceho učiva, práca s mapou.
- 3.Nové učivo:

- podľa nárokov na teplo, vodu, pôdu a svetlo sa utvorili rastlinné a živočíšne spoločenstvá;
- prirodzené usporiadanie rastlín a živočíchov značne pozmenil človek;
- SR patrí do oblasti listnatých a zmiešaných lesov mierneho pásma. S rastúcou nadmorskou výškou sa menia rastlinné spoločenstvá – vytvárajú VÝŠKOVÉ STUPNE :
- 100-550m n. m. DUBOVÝ STUPEŇ : v nížinách, nižších častiach pohorí a kotlín, kde je najteplejšie a najsuchšie, dub, hrab, bylinný a krovinatý podrast, väčšina územia premenená na ornú pôdu, Záhorie – borovica, najnižšie polohy – umelo vysadený agát;
- 550-1100m n. m. BUKOVÝ STUPEŇ :je náročnejší na vlhko a zrážky, buk, jedľa, bylinný podrast, je tu málo odlesnených a poľnohospodársky využívaných plôch;
- 1100-1600m n. m. SMREKOVÝ STUPEŇ :siaha až po hornú hranicu lesa – u nás prevažne v nadm. výške 1600m, viac zrážok, kratšie a chladnejšie vegetač. obdobie, smrek, kríky čučoriedok a brusníc, dobre vyvinuté bylinné poschodie, po odlesnení – lúky a pasienky;
- 1600-1800m n. m. STUPEŇ KOSODREVINY :jarabina vtáčia, kosodrevina, čučoriedky, brusnice, chudobné pasienky;
- nad 1800m n. m. ALPÍNSKE LÚKY :len v Tatrách a Nízkych Tatrách, chladnomilné druhy tráv a bylín;
- v najvyšších polohách Tatier je PODSNEŽNÉ PÁSMO, sneh aj v lete, lišajníky;
- LUŽNÉ LESY : na nivách riek, vrby, topole, jelše, na suchších miestach aj duby a bresty;
- rastlinné spoločenstvá poskytujú živočíchom potravu a úkryt, preto sa výskyt živočíchov viaže na určité typy rastlinných spoločenstiev :
- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ STEPÍ (jarabica, bažant, králik, hraboš, drop)
- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ LISTNATÝCH LESOV (diviak, srnec, liška)
- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVÁ IHLIČNATÝCH LESOV (diviak, jeleň, medveď, tetrov)
- VYSOKOHORSKÉ ŽIVOČÍŠTVO (kamzík, svišť)
- ŽIVOČÍŠNE SPOLOČENSTVO VOD, MOČIAROV, ICH BREHOV (pstruh, kapor, ropucha, skokan, volavka)
- glaciálne relikty : limba, vrba laponská, breza nízka, kamzík, svišť, tetrov
- NÁRODNÉ PARKY : TANAP, PIENAP, NAPANT, Slovenský raj, Malá Fatra, Poloniny, Muránska planina, Slovenský kras, Veľká Fatra
- CHKO (14) – napr. Vihorlat, Malé Karpaty, Poľana, Kysuce, Latorica, Horná Orava,...
- aj národ. prírod. rezervácie, prírod. rezervácie, národ. prírod. pamiatky, prírod. pamiatky, chránené prírod. areály

- 4.Preopakovanie učiva, zadanie úlohy: Aký vplyv na osídlenie SR majú prírodné podmienky ?
- 5.Úprava triedy

SLOVENSKO- VÝVOJ OSÍDLLENIA, OBYVATEĽSTVO

- územie SR osídlené už od staršej doby kamennej (travertínový odliatok lebky neandertálskeho človeka z Gánoviec pri Poprade), historicky sa dokázala aj prítomnosť Keltov, Germánov, Rimanov
- od 5. storočia Slovania (na úrodných nížinách, v teplých kotlinách)
- pri postupnom začleňovaní SR do Uhorska podporovali osídľovanie kláštory a feudáli, bola to tzv. vnútorná kolonizácia. V 12. storočí tu žilo asi 0,5 mil. obyvateľov.
- veľký význam mala aj vonkajšia kolonizácia v 13. a 14. stor., na kt. sa zúčastňovali najmä nemeckí kolonisti (najmä Spiš, stredné Slovensko), zaslúžili sa o rozvoj baníctva (ťažba rúd Ag, rozvoj remesiel a obchodu. V pohoriach v okolí banských miest boli drevorubačské a uhliarske osady.
- horské oblasti sa osídľovali najmä v 16.- 18. storočí v období valašskej kolonizácie. Na ňu nadväzovala kopaničiarska kolonizácia, ktorej výsledkom je vznik roztrateného osídlenia.
- začiatkom 18. storočia u nás žilo asi 1 mil. obyvateľov, ich počet sa počas storočia zdvojnásobil. Obyvatelia sa sťahovali z vidieka do miest, postupne sa zvyšoval prirodzený prírastok, rast však nebol plynulý (vojny, epidémie, vyst'ahovalectvo).
- v polovici 19. storočia sa u nás zaviedlo sčítanie ľudu, pri prvom sčítaní v 1869 žilo na našom území 2 482 000 obyvateľov. potom sa rast spomalil.
- po 2. svetovej vojne počet obyvateľov vzrástol viac ako o 1,5 mil. Podľa posledného sčítania v roku 2001 žilo v SR 5 374 455 obyvateľov.

OBYVATEĽSTVO – 5, 379 mil. v SR

Prírodný prírastok- vrcholil v 50. rokoch, odvtedy klesal. Rok 2001 sa stal osobitým, lebo v SR viac obyvateľov zomrelo ako sa narodilo, čiže nastal prírodný úbytok obyvateľov. Najväčší prírodný prírastok obyvateľov je v regiónoch Prešovského kraja (Prešov, Stará Ľubovňa, Bardejov), Žilinského kraja (Námestovo, Tvrdošín), Košického kraja (Trebišov, Michalovce). Najmenší prírastok až úbytok je v regiónoch Nitrianskeho kraja (Nitra, Levice), Bratislavského, Banskobystrického a Trnavského kraja.

Vekové zloženie- SR má pomerne mladé obyvateľstvo. Na jednej strane je to výsledok prírodného prírastku, ale na druhej strane pomerne krátkej dĺžky života. Stredná dĺžka života- 73 rokov (ženy sa dožívajú priemerne 77 rokov, muži 69 rokov). 19% obyv.- vek predproduktívny(0-14) a poproduktívny(muži 60a viac, ženy 55a viac), 63% obyv.- vek produktívny. Priemerný vek je 33,6 rokov.

Mechanický pohyb- v minulosti väčší(vyst'ahovalectvo do zahraničia za prácou, v rámci vnútroštátneho sťahovania prevládala smer do veľkých miest a priemyselných centier).

Hustota zaľudnenia- je výsledkom prírodného a mechanického pohybu obyvateľstva. Priemerná hustota je 110 obyv. na km² , ale obyvateľstvo je nerovnomerne rozložené. Najhustejšie- veľké mestá, kotliny a nížiny. Najredšie- horské oblasti, regióny na juhu a východe SR v okolí miest Veľký Krtíš, Rimavská Sobota, Rožňava, Svidník.

Nezamestnanosť- v dôsledku zmien v hospodárstve koncom 20. storočia vzrástla. Najvyššiu majú regióny Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Revúca, najnižšia je v Bratislave. Pri porovnaní krajov vysokú nezamestnanosť majú regióny Košického, Prešovského a Banskobystrického kraja. Počet ekonomicky aktívneho obyvateľstva sa na konci 20. storočia výraznejšie nezmenil.

V roku 2001 bol 48,6%. Najviac zamestnaných pracuje v priemysle. Vzrastá podiel zamestnaných v nevýrobných odvetviach (obchod, školstvo, služby,...).

Národnostné zloženie- Slováci (85,8%), Maďari (9,7%), Rómovia (1,7%, ich počet je však v skutočnosti vyšší, avšak väčšina z nich sa hlási k slovenskej alebo maďarskej národnosti, najviac východ a juh SR), Rusíni (0,4%), Ukrajinci (0,2%), Česi (0,8%), Poliaci, Nemci.

Náboženstvo- bez vyznania (13%), rímskokatolícka cirkev (68,9%), evanjelická augsburského vyznania (6,9%) a gréckokatolícka (4,1%).

- práca s mapou, pozrieť rozloženie obyvateľstva

SLOVENSKO – SÍDLA

- sídelná štruktúra SR je výsledkom historic. a economic. vývoja v konkrétnych prírodných podmienkach
- vysoko prevažujú vidiecke obce, miest je len 138, no žije v nich viac ako polovica obyvateľstva (58%)
- z hľadiska veľkostnej štruktúry máme dve veľkomestá : Bratislavu a Košice
- ďalšie veľké mestá : Prešov, Nitra, Žilina, Banská Bystrica, Trnava, Martin, Trenčín, Poprad, Prievidza
- početnejšia je skupina stredne veľkých miest
- vo všetkých väčších mestách sa vybudovali priemyselné závody, školy, zdravotnícke zariadenia, úrady a sú aj strediskami dopravy a kultúry, plnia tak viac funkcií a označujú sa ako polyfunkčné. Monofunkčné sú len niektoré menšie mestá, napr. prevládajúca kúpeľná funkcia v Trenčianskych Tepliciach, rekreačná vo Vysokých Tatrách, dopravná v Čiernej nad Tisou,...
- Pôdorys- najstaršie mestá majú zachované stredoveké jadrá, mnohé z nich boli vyhlásené za mestské pamiatkové rezervácie (Banská Štiavnica, Bardejov, Bratislava, Kežmarok, Prešov, Trnava, Žilina,...). Za okrajmi stredovekého jadra sa obvykle nachádzajú najstaršie továrne a tehlové domy, tehlové sídliská z povojnového obdobia a nakoniec najnovšie panelové sídliská.

Vidiecke sídla- je tu viac kompaktných vidieckych sídel ako roztratených, do 20. storočia bola ich hlavná funkcia poľnohospodárska, a preto väčšina z nich leží v nížinách, kotlinách a dolinách. Oveľa menej bolo drevorubačských, uhliarskych a baníckych dedín, ktoré sa nachádzajú v pohoriach. V súčasnosti stratila väčšina vidieckych sídel svoju pôvodnú funkciu, dnes prevažne plnia obytnú funkciu. Novodobou funkciou našich vidieckych sídel je rekreačná a turistická funkcia, vzniká veľa chatových osád.

- patria tu aj roztratené sídla, ktoré vznikali v horských oblastiach Karpát hlavne v 16.-18. storočí. K ich rozvoju prispela aj valašská kolonizácia. Typické roztratené osídlenie sa nachádza na Myjavskej pahorkatine (kopanice), v Bielych Karpatoch, na Orave (rale), na Kysuciach, v Detve, v Slovenskom Rudohorí (lazy), v okolí Novej Bane (štále).

- zopakuj si : 1. Flyš tvoria striedajúce sa vrstvy :

- A, pieskov a štrkov
- B, vápencov a žúl
- C, pieskovcov a ílovcov.

- 2. Duny vznikli na Slovensku hlavne :

- A, v Tatrách
- B, v Popradskej kotline
- C, na Záhorskej nížine
- D, v Slovenskom krase.

- 3. Utvorte dvojice : Dunaj

Váh
Hnilec
Hornád
Cirocha

Palcmanská Maša
Starina
Gabčíkovo
Nosice
Ružín

SLOVENSKO – PRIEMYSEL

- na úvod : Ktoré priemyselné odvetvia sa nachádzajú vo vašom okolí?
Prečo tam boli lokalizované?

- priemysel je dôležitá súčasť národného hospodárstva SR;
- priemyselná výroba sa rozbiehala od začiatku 19.storočia, rozvíjali sa tradičné priemyselné odvetvia, napr. ťažobný priemysel, železiarstvo, drevársky, textilný, sklársky, garbiarsky a papierenský priemysel. V nížinatých oblastiach spracúval poľnohospodárske výrobky potravinársky priemysel (mlyny, cukrovary, sladovne, pivovary, výroba čokolády). Koncom 19. storočia aj chemický priemysel a to v Bratislave (rafinéria ropy – Apollo, výroba dynamitu – Nobel). Pred vznikom ČSR bolo Slovensko najpriemyselnejšou oblasťou Uhorska. Po vzniku ČSR zbrojárka výroba, po skončení 2. svetovej vojny sa rozvíjalo najmä ťažké strojárstvo, hutníctvo, chemická výroba a výroba stavebných materiálov. Prechod na trhové hospodárstvo po roku 1989 sa odzrkadlil aj v priemysle (napr. súkromné vlastníctvo, akciové spoločnosti, zmeny výrobných programov, zmenšila sa priemerná veľkosť podnikov a znížil počet ich pracovníkov.

- v odvetvovej štruktúre prevláda spracovateľský priemysel;

STROJÁRSTVO – výroba strojov, prístrojov, vojenskej techniky, elektrotechniky a dopravných prostriedkov. Najviac podnikov je na strednom Považí (Dubnica, Martin- ťažké strojárstvo, Žilina, Pov. Bystrica, KNM, Prešov- ložiská). Na Horehroní výroba železných konštrukcií (Brezno). Dopravné strojárstvo- Bratislava (VW), Komárno (lode), v Poprade, Trnave, Vrútkach- opravovne železničných vagónov, Snina- poľnohospodárske stroje, Detva- Podpolianske strojárne.

Elektrotechnická výroba- Liptovský Hrádok (Alcatel), Stropkov (Tesla- telefóny), Nižná na Orave (televízory), Poprad (práčky).

Zdravotnícka technika- Stará Turá, Piešťany, výroba armatúr- Myjava.

HUTNÍCKY PRIEMYSEL A ŤAŽBA RÚD – Košice (U.S.STEEL- spracovanie železnej rudy z Ukrajiny, Východoslovenské železiarne- výroba ocele, plechov), Podbrezová (Železiarne- rúry), Hlohovec (drôtovňa), Istebné (kovové zliatiny).

- hutníctvo farebných kovov- Žiar nad Hronom (hlinikáreň- pracuje na báze dovážaného bauxitu z Maďarska), Krompachy (Kovohuty- meď, mangán). Pre nerentabilnosť a veľké znečisťovanie životného prostredia bola odstavená niklová huta v Seredi.

PRIEMYSEL PALÍV A ENERGETIKY – SR má obmedzené zdroje. Ťažba hnedého uhlia a lignitu v oblasti Hornej Nitry a Modrého Kameňa (tu je v útlme), ako aj ťažba ropy a zemného plynu (Záhorie) sú nedostatočné. Preto SR tieto suroviny dováža (uhlie z ČR, ropa a plyn z Ruska. Vzhľadom na nedostatok týchto surovín sa vyrába prevažná časť elektrickej energie v jadrových a vodných elektrárnach.

- naj tepelné elektrárne: Zemianske Kostol'any, Vojany

- jadrové elektrárne: Jaslovské Bohunice, Mochovce

- vodné elektrárne: najviac na Váhu (19), Gabčíkovo,...

CHEMICKÝ A GUMÁRENSKÝ PRIEMYSEL – Bratislava (SLOVNAFT- spracovanie ropy, ISTROCHEM- chemikálie, hnojivá, syntetické látky), Dubová (Petrochema),

Šaľa (Duslo- dusikaté hnojivá a čpavok z plynu), Nováky (NCHZ), Nitra (Plastika), Smolenice (farby), Svit, Srážske, Humenné, Žilina (syntetické vlákna), Senica (hodváb), Hnúšťa,...

- gumárenský priemysel- Púchov, Bratislava, Dolné Vestenice

- lieky- Hlohovec (Zentiva), Slovenská Lupča (Biotika), Nitra, Šarišské Michaľany (Imuna)

POTRAVINÁRSKY PRIEMYSEL – pomerne rovnomerne rozmiestnený po území SR, väčšia koncentrácia je v miestach produkcie poľnohospodárskych plodín. Cukrovary- Dunajská Streda, Šurany, Trenčianska Teplá, Trnava, Trebišov,... Mlyny- Piešťany, Šurany, Košice.

- sladovne, konzervárne;

- vinárske oblasti: malokarpatská, nitrianska, tokajská, skalická,...

TEXTILNÝ A ODEVNÝ PRIEMYSEL – bavlnárstvo (Ružomberok, Bratislava, Levice), vlnárstvo (Žilina, Trenčín, Lučenec), ľan sa spracúva v Kežmarku, pletiarsky priemysel (Vrbové, Bratislava, Svit), odevy (Púchov, Trenčín, Prešov);

KOŽIARSKY A OBUVNÍCKY PRIEMYSEL – Liptovský Mikuláš, Bošany (koža), Partizánske, Bardejov, Bánovce nad Bebravou, Komárno (obuv);

VÝROBA STAVEBNÝCH MATERIÁLOV – výskyt vápencov a sliňov podmienil vznik cementární v Rohožníku, Hornom Srní, Lietavskej Lúčke, Varíne, Turni nad Bodvou, Banskej Bystrici,... Spráše a íly sú suroviny pre tehelne (Pezinok) a stavebnú keramiku (Lučenec, Michalovce). Zásoby magnezitu spracúvajú magnezitové závody v Lovinobani, Jelšave, Lubeníku.

SKLÁRSKY PRIEMYSEL – Katarínska Huta, Lednické Rovne, Poltár (úžitkové sklo), Nemšová (obalové sklo), Bratislava (laboratórne sklo);

DREVOSPRACUJÚCI A CELULÓZOVO-PAPIERENSKÝ PRIEMYSEL – spracúva drevo z našich lesov- Zvolen (Bučina), Banská Bystrica (Smrečina), Žarnovica, Vranov nad Topľou, Turany, Krásno nad Kysucou,...

- nábytkárstvo: Topoľčany, Bratislava, Spišská Nová Ves, Lučenec, Pravenec);

- celulózky a papierne: Ružomberok, Žilina, Štúrovo, Harmanec, Slavošovce;

POLYGRAFICKÝ PRIEMYSEL – tlačiarne: Bratislava, Trnava, Martin, Košice, Prešov, Nitra, Banská Bystrica,...

- najväčší znečisťovatelia životného prostredia – chemický a energetický priemysel

- zopakuj si : 1. Utvorte dvojice:

Komárno	hlinikáreň
Žiar nad Hronom	motocykle
Košice	hnojivá
Šaľa	železo
Kolárovo	lode

2. Ktoré priemyselné odvetvie je najdôležitejšie pre Podunajskú rovinu, a prečo ?

3. Sú nasledujúce tvrdenia pravdivé ? (A – áno, N – nie)

a, V Žiari nad Hronom sa ťaží bauxit.

b, V Dubovej sa spracováva ropa.

c, V Dunajskej Strede sa vyrábajú hnojivá.

d, V Jelšave, Lovinobani, Lubeníku, Hačave sa ťaží mangán.

4. Dopln charakteristický priemysel alebo výrobu:

Strážske-..... Turňa nad Bodvou-.....

Poprad-..... Stropkov-.....

SLOVENSKO – POĽNOHOSPODÁRSTVO

- až do obdobia rozmachu priemyslu tvorilo poľnohospodárstvo základ hospodárstva v Rakúsku- Uhorsku. Feudálne väzby na pôdu ovplyvňovali život človeka. Rozmach priemyslu koncom 19. storočia a najmä v 20. storočí mal vplyv aj na intenzifikáciu poľnohospodárstva. V roku 1949 bol vyhlásený plán združstevňovania poľnohospodárskej výroby. Po roku 1989 nastali v celom našom hospodárstve zmeny, systém štátnych a družstevných hospodárstiev sa začal rozpadat'. Výroba v poľnohospodárstve výrazne poklesla, na HDP sa podieľa vyše 4% a zamestnáva asi 5% pracujúcich. Vývoj využitia pôdy možno charakterizovať postupným úbytkom ornej pôdy a zvýšením zastavanej pôdy. V súčasnosti sa poľnohospodársky využíva asi 50% rozlohy SR.

- spôsob využitia pôdy závisí od miestnych prírodných podmienok, od vzdialenosti od trhu, od mechanizácie a automatizácie výroby, od použitia hnojív. Dôsledkom toho je vznik prímestských poľnohospodárskych zón (pestovanie zeleniny, ovocia, kvetov), napr. v okolí Bratislavy a Košíc.

- iným typom zón sú vinohradnícke a chmeliarske oblasti (Malé Karpaty, Zemplínske vrchy, Podunajská pahorkatina,...chmeľ- Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Topoľčany).

- na hrubej poľnohospodárskej produkcii sa rastlinná výroba podieľa približne jednou tretinou, prevládajú pšenica, jačmeň, raž a ovos, nájdeme aj krmoviny, zemiaky a zeleninu.

- živočíšna výroba na svoju produkciu spotrebuje veľkú časť rastlinnej výroby, je energeticky náročnejšia. Veľké chovné stanice hydiny sú v Cíferi, pri Prešove, v Ivanke pri Dunaji. Chová sa aj hovädzí dobytok, ošípané, ovce, známy je aj chov koní.

Poľnohospodárske výrobné oblasti:

1. Kukuričná- najpriaznivejšie podmienky na rozvoj poľnohospodárstva, zaberá nížiny- černoze, pestuje sa kukurica, pšenica, zelenina,...Naj. regióny: Podunajská a Východoslovenská nížina.

2. Repárska- roviny a pahorkatiny nížin, hnedozeme, cukrová repa, pšenica, raž, územia Záhorskej nížiny, Košickej kotliny a Juhoslovenskej kotliny.

3.Zemiakárska- rozlohou najväčšia, nižšie a stredné časti vrchovín a kotliny, kambizeme, zemiaky, raž, lúky- pasenie hovädzieho dobytku. Zemiakárska oblasť- Orava, Kysuce, Podtatranská a Hornádska kotlina, Nízke Beskydy.

4. Zemiakarsko- ovsená- od 500 do 600 m n.m., podhorské oblasti a vysoko položené kotliny, pestovanie zemiakov, krmovín, ovsa.

5. Horská oblasť- nad 600m n.m., podhorske a horske regióny, využívajú sa ako lúky a pasienky, pestujú sa krmoviny a zemiaky.

Lesy- zaberajú asi 40% z celkovej plochy SR. Lesníctvo je hl. dodávateľom suroviny pre drevársky a papierenský priemysel. Najvyhl'adávanéjšie dreviny sú smrek, buk a dub.

Vodné hospodárstvo- zabezpečuje priemyselnú vodu, pitnú vodu, obhospodáruje vodné nádrže a riečne toky, ale i čistenie odpadových vôd. V SR 46 veľkých vodných nádrží, menších je 285. známe sú aj rybníky, slúžia na chov rýb, rekreáciu a zvyšujú estetickú hodnotu krajiny.

1. Utvor dvojice: Podunajská nížina	tabak
Podtatranská kotlina	vinič
Juhoslovenská kotlina	kukurica
Malé Karpaty	zemiaky

SLOVENSKO – SLUŽBY

- úroveň služieb je najlepším zrkadlom ekonomickej vyspelosti každého štátu, po roku 1989 sa značne rozšírila ponuka služieb, predovšetkým v súkromnom sektore.

Zdravotnícke služby – lekárska starostlivosť sa zabezpečuje prostredníctvom zdravotných poisťovní. V SR štátne zdrav. zariadenia a súkromní lekári.

Školstvo – štátne, cirkevné a súkromné školy. Hierarchia škôl od predškolských zariadení, cez základné školy, stredné školy, špeciálne školy až po vysoké školy. Zo slovenských vysokých škôl sú najznámejšie UK v Bratislave, Slov. tech. univerzita v Bratislave, Ekonomická univerzita v Bratislave, Univerzita P.J.Šafárika v Košiciach, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Prešovská univerzita v Prešove, ...

Veda – rozvoj od 15. storočia na Akademii Istropolitana

– Slovenská akadémia vied v Bratislave

Kultúra – predstavuje duchovné (literatúra, maľby,...) a materiálne (stavby) hodnoty. Prvou slovenskou kultúrnou ustanovitzhou – Matica slovenská;

– divadelné scény : Bratislava, Nitra, Trnava, Košice, Prešov, Martin, Zvolen, Banská Bystrica

– ľudovomelecké súbory : Sľuk, Lúčnica,...

– zámky, kaštiele, parky, galérie, múzeá, skanzeny

– národné kultúrne pamiatky, mestské pamiatkové rezervácie

– svetové kultúrne dedičstvo : Spišský hrad, Spišská Kapitula, Banská Štiavnica, Vlkolínec, Bardejov, jaskyne Slovenského krasu

Otázky na opakovanie : 1. Doplňte rieku, ktorá tečie cez sídlo a dominantný priemysel :

Sídlo– Ružomberok, Partizánske, Komárno, Trenčín, Martin,
Krompachy, Poprad, Humenné, Zvolen

2. S ktorými významnými slovenskými osobnosťami sú späté mestá :
Brezová pod Bradlom, Dolný Kubín, Modra

3. Vypíš miesta známe folklórnymi slávnosťami.

SLOVENSKO – DOPRAVA

- dôležitou súčasťou každého štátu je dopravný systém, telekomunikačná a energetická sieť;
- kvantitatívne ukazovatele dopravného systému SR (hustota, celková dĺžka ciest,...) sú prevažne dobré, v kvalitatívnych charakteristikách (kvalita povrchu ciest, priepustnosť systému,...) však zaostáva za vyspelými krajinami sveta.
- významné sú ťahy v smere západ – východ
- v SR výrazné koridory, v ktorých sa sústreďujú dopravné trasy. Podmieňuje ich reliéf, a preto koridory vedú dolinami Váhu, Hrona, Hornádu a Hnilca. Obchádzajú sa horské bariéry, cez ktoré vedie len málo dopravných spojení (sedlo Donovaly, Šturec, Čertovica).

Cestná doprava – zabezpečuje 90% prepravy osôb (najmä preprava do práce)+ preprava nákladu, nedostatok diaľnic, najnebezpečnejší druh dopravy (nízka kvalita cestných sietí a čiastočne aj vozového parku), naj znečisťovateľ životného prostredia. Dôležité dokončenie výstavby diaľnice Bratislava – Košice severným ťahom a výstavba aj južného a napojenie na medzinárodnú sieť diaľnic.

Železničná doprava – najmä preprava nákladov (56%), nie je v každom sídle, hlavné železničné trasy – Bratislava – Žilina – Košice – Čierna nad Tisou, v dolinách riek;

- hlavným nedostatkom je pomalosť;
- hlavné železničné uzly : Bratislava, Žilina, Nové Zámky, Vrútky, Zvolen, Poprad, Košice

Vodná doprava – na rieke Dunaj (kanál Dunaj- Mohan- Rýn), hlavné prístavy sú Bratislava, Komárno, Štúrovo;

- najlacnejší a ekologicky najvýhodnejší druh dopravy, negatívom je pomalosť a závislosť od vodného stavu rieky;
- osobná vodná doprava– výletný charakter;
- slovenské námorné lode využívajú zahraničné prístavy Štetín, Terst, Hamburg;

Potrubná doprava – plynovod Bratstvo a ropovod Družba (z Ruska), na ktorý sa v Šahách napája ropovod Adria (z ostrova Krk v Jadranskom mori);

- aj doprava produktov v našich naj chemických závodoch, významné sú aj vodovody;

Letecká doprava – najmä preprava osôb na veľké vzdialenosti, širšie uplatnenie najmä v dovolenkovom období;

- naj letiská : Bratislava, Košice, menšie – Piešťany, Poprad, Sliač

Telekomunikačná sieť – zabezpečuje prenos informácií, v SR dobre rozvinutá telefónna a telegrafná sieť, ktorej kvalita je zatiaľ nižšia;

- rozhlasové a televízne vysielanie pokrýva celú SR;

Elektrická prenosná sústava SR je napojená na medzinárodnú rozvodnú sieť.
Pri preprave nákladov sa v ostatnom čase čoraz viac využíva kombinovaná doprava.

- Otázky :
1. Porovnajzte význam jednotlivých druhov dopravy pre slovenské hospodárstvo.
 2. Zamyslite sa nad perspektívou rozvoja jednotlivých druhov dopravy v SR.
 3. Navrhните nové dopravné ťahy (najmä diaľničné), ktoré by pomohli riešiť súčasnú situáciu.

SLOVENSKO – CESTOVNÝ RUCH

– naša infraštruktúra (cesty, služby,..) stále zaostáva za západoeurópskym štandardom;
– poloha SR v strede Európy dáva predpoklady na tranzitný pobyt zahraničných turistov, v štruktúre návštevníkov je na prvom mieste Česká republika, potom Poľsko, Maďarsko a Rakúsko. Zahraniční návštevníci vyhľadávajú najmä kultúrnohistorické pamiatky, kúpele a horské strediská.

– turisticky významné oblasti SR :

1. Horské oblasti – turistika, lyžovanie, napr. Tatry, Nízke Tatry, Malá Fatra, Slovenský raj, Slovenské Rudohorie, Kysucké Beskydy, Oravské Beskydy,...

2. Krasové oblasti – jaskyne, skalné útvary, napr. Slovenský kras(Domica, Gombasecká jaskyňa,...), Slovenský raj(Dobšinská Padová jaskyňa), Nízke Tatry(Demänovské jaskyne), Veľká Fatra (Harmanecká jaskyňa), Malé Karpaty (jaskyňa Driny),...

3. Kúpeľné mestá – navštevujú sa najmä pre liečivé účinky termálnych a minerálnych prameňov. Najviac navštevované sú Piešťany, Trenčianske Teplice, Bardejovské Kúpele, Turčianske Teplice, Sliač, Dudince, Smrdáky, Číž, Kováčová, Bojnice,...

– termálne pramene : Štúrovo, Dunajská Streda, Veľký Meder, Patince,...

4. Jazerá a vodné nádrže – Liptovská Mara, Senecké jazerá, Zemplínska šírava, Domaša,...

5. Kultúrne a historické centrá – Bratislava, Bardejov, Levoča, Banská Štiavnica, Košice, Žilina, Trnava, Vlkolínec, skanzeny, hrady a zámky,...

6. Agroturistické regióny – poskytujú vhodné podmienky na aktívny oddych, situované sú v zdravom prostredí s možnosťou zapojenia do niektorých poľnohospodárskych a rekreačných činností (jazda na koňoch, zber ovocia, vínne cesty – napr. Malokarpatská vína cesta,...

– najlepšie predpoklady pre cestovný ruch : Bratislava, Piešťansko – trenčianska oblasť, Nízkotatranská oblasť, Malofatranská oblasť, Vysokotatranská oblasť, Slovenský raj

Otázky na opakovanie : 1. Aký druh cestovného ruchu nájdeme v daných slovenských strediskách :Nitra, Bojnice, Dudince, Šaštín- Stráže, Východná, Dunajská Streda, Senec, Terchová

2. Utvor správne trojice : Nízke Tatry, Vrátna dolina, Námestovo, Demänovská dolina, Pezinok, Malá Fatra, jaskyňa Slobody, Oravská priehrada, Terchová, Malé Karpaty, Slanický ostrov, vínne pivnice.

3. Vymenuj 4 turistické atrakcie Bratislavy.

SLOVENSKO – ZAHRANIČNÝ OBCHOD

- ekonomika SR do veľkej miery závisí od zahraničného obchodu, SR nemá dostatok nerastných surovín i rôznorodých výrobkov. Zahraničný obchod sa dynamicky rozvíja a rýchlo mení. Tieto zmeny závisia od situácie na zahraničných trhoch (colné opatrenia, limit na vývoz, ceny tovarov, zvýhodňovanie vývozu,...) a od opatrení na domácom trhu. SR je jednou zo zmluvných strán v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO).
- vývoz zo SR : železiarske a oceliarske výrobky, stroje a zariadenia, chemické(plasty, umelé vlákna, hnojivá), textilné a obuvnícke výrobky, vyváža sa aj drevo, sklárske a vybrané potravinárske výrobky(pivo);
- dovoz do SR : nerastné suroviny (železná ruda, plyn, bauxit, ropa, uhlie), strojárske výrobky, poľnohospodárske produkty.
- v našom zahraničnom obchode už dlhšie prevažuje dovoz nad vývozom
- naj obchodní partneri : Česká republika, Nemecko, Rusko, Rakúsko, Maďarsko, Taliansko
- významnú úlohu má aj dovoz kapitálu a zahraničných investícií na Slovensko. Tie sa v ostatných rokoch niekoľkonásobne zvýšili. Súvisí to i so vstupom SR do EÚ a stabilizáciou ekonomiky.
- medzinárodné výstavy : AGROKOMPLEX, INCHEBA

Úloha : Čo znamená pojem pasívna a aktívna obchodná bilancia.

SÚČASNÉ ADMINISTRATÍVNE ČLENENIE SLOVENSKA

- v 10.storočie až 13. storočie správne celky komitáty;
- 13.storočie stolice (napr. Liptovská, Gemerská,...), delili sa na slúžnovské okresy
- 19.storočie župy
- 1928 okresy, boli združované do krajov
- v roku 1996 schválila NR SR nový zákon o územnom a správnom usporiadaní. Bolo vytvorených 8 krajov – Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský, Košický. Funguje tu 79 okresov. Pri realizácii boli uplatnené faktory ekonomické, politické, etnické a historické.
- mestský úrad, obvodný úrad, vyšší územný celok, ministerstvo

Otázky na opakovanie :

1. Ku každej z nasledujúcich charakteristík priradíte niektoré z miest : Piešťany, Hlohovec, Žilina, Banská Bystrica, Jasná, Bardejov

- svetoznáme kúpele
- významná výroba liečiv
- stredisko letnej a zimnej turistiky
- sídlo Slovenskej pošty
- dôležitý železničný uzol
- sídlo pod ochranou UNESCO.

2. Zdôvodnite lokalizáciu hlinikárne do Žiaru nad Hronom.

3. Uvedte, kde sa na Slovensku vyskytuje a ťaží :

- hnedé uhlie
- lignit
- magnezit
- zemný plyn
- kuchynská soľ
- bauxit.

ŽILINA – fyzická a humánna geografia

Žilinský kraj sa rozkladá v SZ časti SR, rozlohou je tretí najväčší. Zahŕňa oblasť stredného Považia, Liptov, Oravu, Kysuce a Turiec.

Z geologického hľadiska patrí tento kraj do Vnútrotných Západných a Vonkajších Západných Karpát. Nájdeme tu pásmo flyšové, bradlové a kryštálicko druhohorné s prilahlými neogénnymi kotlinami. Jadro kraja tvoria Žilinská, Liptovská, Turčianska a Oravská kotlina, ktoré sú obklopené pohoriami. Podnebie je chladné a vlhké. Hydrogeografickú os kraja tvorí rieka Váh, ktorá tu priberá prítoky Belú, Oravu, Kysucu, Turiec a Rajčianku. Najrozšírenejším pôdnym typom je kambizem. Nájdeme tu aj desiatky vyhlásených chránených území (TANAP, NAPANT, NP Malá Fatra, NP Veľká Fatra, CHKO Kysuce, CHKO Chočské vrchy,...).

- tento kraj je 4. najľudnatejším krajom a tvorí ho 11 okresov (Žilina, Bytča, Kys. Nové Mesto, Čadca, Martin, Turčianske Teplice, Ružomberok, Lipt. Mikuláš, Dolný Kubín, Tvrdošín a Námestovo). Je to kraj s priaznivým demografickým vývojom.

– Žilina je podľa počtu obyvateľov na 5. najväčším mestom v SR, má výhodnú polohu v Žilinskej kotline na sútoku riek Váhu, Kysuce a Rajčianky. Je významným priemyselným a kultúrnym centrom (sídlo Žilinskej univerzity), významnou železničnou a obchodnou križovatkou.

– Žilinský kraj má vedúce postavenie v strojárskom, energetickom, elektrotechnickom a celulózovo – papierenskom priemysle. Zo surovín sú tu len zásoby cementárskeho vápenca, ložiská rašeliny a zásoby drevnej hmoty. Nájdeme tu malý rozsah poľnohospodárskej pôdy, veľký lesný fond. Za perspektívne odvetvie v hospodárstve kraja, môžeme považovať cestovný ruch a sektor služieb.

ŽILINA – osídlenie už v paleolite (staršia doba kamenná). Územie Žiliny sa prvýkrát spomína v roku 1208 pod názvom „ terra de Selina“. Prvá zmienka o Žiline ako meste je z roku 1312, na kráľovské mesto ju povýšil uhorský kráľ Karol Róbert v roku 1321, pričom jej udelil míľové právo a výlučné právo rybolovu. Kráľ Žigmund Luxemburský povýšil Žilinu na slobodné kráľovské mesto v roku 1405 a nariadil jej opevnenie. V roku 1431 dobyli mesto husitské vojská. Po ich odchode Žilina hospodársky upadla, stala sa však čisto slovenským mestom. Po víťazstve Turkov nad uhorskými vojskami v bitke pri Moháči roku 1526 prestala byť Žilina kráľovským mestom a stala sa súčasťou hradného panstva Strečno. Žilina bola známym remeselníckym mestom a jedným z najvýznamnejších súkenníckych centier vo východnej časti strednej Európy. V čase protireformácie prišli do Žiliny jezuiti (1685) a františkáni (1704). V období svojho najväčšieho rozkvetu, v polovici 17. storočia, mala Žilina vyše 3000 obyvateľov. V januári 1849 prešli cez Žilinu slovenskí dobrovoľníci. Po vybudovaní košicko-bohumínskej (1871) a považskej železnice (1883) sa Žilina stala dôležitým dopravným uzlom., čo podnietilo výstavbu priemyslu a rast mesta. Najväčšia továreň na súkno v Uhorsku (dnešná Slovena) začala pracovať už roku 1891. postupne pribudla chemická továreň, elektrický závod „ Helios“, továreň na celulózu, dechtová továreň a továreň na zápalky. Roku 1900 mala Žilina 5633 obyvateľov a bola 28.naj. mestom na území Slovenska. 2.11. 1918 vznikla v Žiline miestna Slovenská národná rada. Po druhej svetovej vojne zaznamenala Žilina prudký rozvoj.

– sídliská : Hliny, Pod nemocnicou, Vlčince, Solinky, Hájik

– hospodárstvo Žiliny : chemický priemysel (Považské chemické závody a.s.), celulózovo – papierenský priemysel (Považské celulózky a papierne), textilný priemysel (Slovena), potravinársky priemysel,...

- nájdeme tu vodné dielo Žilina
- Žilinská kotlina poskytuje priaznivé podmienky pre pestovanie raže a chov hov. dobytka
- dôležitý dopravný uzol, letisko Dolný Hričov
- Žilina so svojim historickým jadrom bola vyhlásená na mestskú pamiatkovú rezerváciu, nájdeme tu galérie, bábkové divadlo, Mestské divadlo.
- nachádza sa tu Žilinská univerzita
- vážnym problémom je ekologická zaťaženosť územia, Žilina je ovplyvňovaná plynovými emisiami chemického a energetického priemyslu, hl. zdrojom tuhých emisií je najmä tepláreň v Žiline.

Úloha na zamyslenie : Porozmýšľajte o zaujímavostiach Žiliny i o perspektívach rozvoja cestovného ruchu v meste i okolí.

BRATISLAVA – fyzická a humánna geografia

– v západnej časti SR

– Bratislavský kraj zaberá západnú časť Podunajskej nížiny (sprášový pokryv), Záhorie (Záhorská nížina – viate piesky), južnú časť Malých Karpát (s výbežkami Devínskej Kobyly zo žuly a vápencov), je to najmenší kraj SR.

– Bratislava je hl. mestom SR, voči SR má excentrickú polohu, voči európskym centrám (Viedeň, Budapešť, Brno) má priaznivú geografickú polohu, rozkladá sa na nive Dunaja, v Podunajskej nížine, na juhovýchodných svahoch Malých Karpát a juhovýchodnej časti Záhorskej nížiny. Geografickú polohu si Bratislava zlepšila pričlenením predmostí na pravom brehu Dunaja (Petržalka, Rusovce, Jarovce, Čuňovo).

– teplá klimatická oblasť

– Dunaj – štrkopiesky z riečnych náplavov (Zlaté Piesky)

– v Bratislave nájdeme stopy po keltskom osídlení (keltské oppidum), v katastrálnom území Rusoviec archeológovia objavili rímsky vojenský tábor Gerulata. Územie hralo veľkú úlohu aj v období Veľkej Moravy (Devín). Bratislavský hrad v 10. storočí založilo české knieža Břetislav I. (odtiaľto pomenovanie mesta) s rybárskou osadou v podhradí. V 13. storočí vzniká pod hradom mesto založené nemeckými kolonistami. V stredoveku bola Bratislava významným cirkevným a kultúrnym centrom. Jej spoločenský význam v stredoveku zvýšilo založenie Akadémie Istropolitany Matejom Korvínom v 15. storočí. Dôležitú funkciu mala Bratislava v 16. storočí, keď Turci po bitke pri Moháči v roku 1526 dobyli Budín. Bratislava sa od roku 1538 na 200 rokov stáva hlavným mestom neobsadeného Uhorska a korunovačným mestom uhorských kráľov. Hl. architektonické pamiatky pochádzajú zo 17. storočia (barokové paláce – Zichyho, Mirbachov, Primaciálny, sakrálne pamiatky), kedy sa mesto hospodársky a kultúrne rozvíja. Koncom 19. storočia po výstavbe železníc sa Bratislava premieňa na priemyselné centrum s významným riečnym prístavom. K historickému jadrú mesta sa pripájajú predmestia, ktoré vznikajú pri výpadových cestách. Po vzniku 1. ČSR sa stáva hlavným mestom Slovenska. V tomto období sa mení národnostný charakter mesta. Založením Univerzity Komenského v roku 1919 a vznikom Národného divadla sa Bratislava stáva najvýznamnejším centrom kultúry a vzdelanosti na Slovensku. Napriek tomu ostáva Bratislava až do roku 1945 viacjazyčným mestom. Prudký hospodársky a spoločenský rozvoj mesta nastáva po roku 1945. V povojnovom období na základe Parížskej dohody roku 1946 sa rozširuje dunajské predmestie o Jarovce, Rusovce, Čuňovo, ktoré v minulosti patrili Maďarsku. Dnes je Bratislava hlavným mestom SR, sídlo vlády, Národnej rady SR, národnej banky, národného divadla i ďalších divadelných scén, národnej galérie, Univerzity Komenského, Slovenskej technickej a Ekonomickej univerzity, VŠMU, VŠVU, Akadémie vied. Historické jadro bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu. Bratislava je najvýznamnejším priemyselným centrom SR, sústreďuje viac ako 1/3 priemyselnej výroby krajiny, je dopravným uzlom medzinárodného charakteru.

– na území hlavného mesta je 5 okresov – Bratislava I. – V., najmenší je okres Bratislava I. (10 km²), podľa počtu obyvateľov je najpočetnejší okres Bratislava V. a najmenej má Bratislava I.

– nízky prirodzený prírastok obyvateľstva, najnižšia miera nezamestnanosti

– strategický význam pre celé hospodárstvo SR má závod Slovnaft

– chemický priemysel : Istrochem, potravinársky priemysel : Palma – Tumys (rastlinné oleje), Jacobs Suchard Figaro (čokoláda), pivovar Stein, strojárstvo, polygrafický priemysel (Grafika , Dunabiaprint, elektrotechnický priemysel (BEZ transformátory), sklárstvo (

Slovenské závody technického skla), v stavebníctve celoslovenský význam má Doprastav, Hydrostav.

– pestovanie viniča: Rača, Vinohrady, Sv. Jur

– pestovanie teplomilného ovocia (marhule, broskyne) : Jarovce, Rusovce, Čuňovo

– pestovanie hydiny

– lesy v okolí Bratislavy majú rekreačnú funkciu (Bratislavský lesný park)

– napriek excentrickej polohe voči SR má z dopravného hľadiska významnú pozíciu. Dôležitú úlohu má cestná, železničná doprava, ale aj riečna, letecká a potrubná. Bratislava je dopravným uzlom I. kategórie.

– významný je aj rozvoj cestovného ruchu (kultúrno-historické pamiatky, napr. Bratislavský hrad, Dóm Sv. Martina, Michalská brána, Primaciálny palác, Stará radnica,...), rozvoj vodných športov (Zlaté piesky, Čuňovská vodná nádrž), lyžovanie (Pezinská baba, Kamzík v Malých Karpatoch).

– životné prostredie v Bratislave patrí medzi najviac zaťažené v SR (pevné a plynné exhaláty, odpadové priemyselné vody, skládky chemického odpadu (toxický odpad).

KOŠICE – fyzická a humánna geografia

- v doline Hornádu, v Košickej kotline, ktorá je súčasťou Lučensko-košickej zníženiiny
- teplá kotlinová klíma, pôdy – černoze, hnedozeme a ilimerizované pôdy
- okresy Košice I – IV a Košice - okolie
- najväčším okresom podľa rozlohy je okres Košice – okolie, tu je aj vysoký prirodzený prírastok obyvateľstva, v priemere v meste Košice žije 986 obyvateľov na km². Po okresoch Bratislavy je to najhustejšie osídlený priestor v SR. V Košiciach IV zaznamenaný úbytok obyvateľstva.
- slovenská, maďarská a rómska národnosť
- dominantné postavenie v sídelnej štruktúre kraja, Košice majú 242 080 obyvateľov
- metropola východného Slovenska, univerzitné mesto, kultúrno – spoločenské stredisko nadregionálneho významu, patrí medzi najdôležitejšie priemyselné strediská v SR
- z hľadiska dopravy predstavuje uzol medzinárodného významu (železničná, cestná a letecká doprava)
- priemysel : ťažba magnezitu (Slovenské magnezitové závody), US.STEEL, VSŽ (hutnícke kombináty, produkcia valcovaných plechov), Východoslovenské strojárne , potravinársky priemysel (pivovar, mliekarensky a mäsový priemysel), odevný priemysel
- poľnohospodárstvo : pestovanie ovocia a zeleniny, chov hydiny a hov.dobytka
- Košice sú zásobované pitnou vodou z priehrady Ružín
- historické jadro Košíc bolo vyhlásené za mestskú pamiatkovú rezerváciu (historická pamiatka napr. Dóm sv. Alžbety), nájdeme tu aj veľa múzeí (napr. technické)
- sídli tu Univerzita P.J.Šafárika, Technická univerzita, Univerzita veterinárneho lekárstva, Vysoká škola letecká M.R.Štefánika
- sídli tu aj SAV, ústavný súd SR a je tu aj kancelária prezidenta republiky, divadelné scény, rozhlas, televízia
- Košice sú hlavným finančným centrom východného Slovenska
- značne zaťažené životné prostredie

Otázky a úlohy na opakovanie : 1. Utvor správne dvojice :

- A- Slovenský raj, B- Spišský hrad, C- Vihorlatské vrchy, D- Štrbské pleso, E- Slovenský kras, F- Betliar, G- Levoča
1- lyžiarske stredisko, 2- Gombasecká jaskyňa, 3- UNESCO,
4- drevený oltár Majstra Pavla, 5- kaštieľ, 6- Morské oko,
7- Dobšinská ľadová jaskyňa

2. Ktoré národné parky nájdeme vo Východnej oblasti SR.

3. Dopln charakteristický priemysel alebo výrobu :
Stropkov- Turňa nad Bodvou-
Humenné- Michalovce-